

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องบทบาทและปัญหาของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ศึกษาเฉพาะกรณี : อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ
ขั้นตอน ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการวิจัย
2. สมมุติฐานการวิจัย
3. วิธีดำเนินการวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผล
6. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขต
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
2. เพื่อศึกษาปัญหาของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขต
อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับบทบาทของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้
ปฏิบัติหน้าที่แทน ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด
หนองคาย
4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับปัญหาของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้
ปฏิบัติหน้าที่แทน ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด
หนองคาย

สมมติฐานการวิจัย

1. ระดับบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับน้อย
2. ระดับปัญหาของพระสงฆ์ ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับน้อย
3. เปรียบเทียบระดับบทบาทของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความแตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน
4. เปรียบเทียบระดับระดับปัญหาของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความแตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ พระสงฆ์ในเขต อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน 139 รูป

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างดังขั้นตอนต่อไปนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากร ได้แก่ เจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลส่งเสริมการอนุรักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน 212 รูป กลุ่มตัวอย่างได้มา โดยการสุ่มตัวอย่างแบบ Simple Random Size จำนวน 139 รูป การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ได้จำนวนตัวอย่าง 139 รูป (อ้างใน อรุณี จันทร์ศิลา 2546: 5-23)

2. กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่ได้นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ดังนี้

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

- 2.1.1 เจ้าอาวาส
- 2.1.2 พระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน

2.2 ตัวแปรตาม คือ บทบาทและปัญหา ได้แก่

- 2.2.1 การอบรมสั่งสอน ชี้นะ
- 2.2.2 การให้ข้อมูลข่าวสาร
- 2.2.3 การจัดกิจกรรม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทาง โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของพระสงฆ์ ซึ่งสอบถามรายการ (Check Lists) จำนวน 1 ข้อ

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบครอบคลุมกรอบแนวคิดในการวิจัย เกี่ยวกับบทบาทและปัญหาของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศึกษา เฉพาะกรณี : อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ได้แบบสอบถาม จำนวน 110 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. จัดทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามไปยังสำนักงานเจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลพระสงฆ์ในเขตปกครองอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปยังวัดต่างๆภายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย และเดินทางไปขอรับแบบสอบถามกลับคืนด้วยตนเองทุกวัด พร้อมทั้งดำเนินการตรวจสอบความเรียบร้อยในการตอบแบบสอบถาม และหากพบว่ามีข้อบกพร่องในข้อใดผู้วิจัยจะใช้วิธีโทรศัพท์สอบถามผู้ตอบแบบสอบถามจนครบทุกข้อให้สมบูรณ์

3. เมื่อรวบรวมข้อมูลเสร็จ นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาไปดำเนินการการวิเคราะห์จำนวน จากนั้นจึงตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำไปประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. วิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ระดับบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้าน โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. วิเคราะห์ระดับปัญหาของพระสงฆ์ ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้าน โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับบทบาทของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยใช้วิธีทดสอบค่า t-test (Independent Sample)

5. วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับปัญหาของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยใช้วิธีทดสอบค่า t-test (Independent Sample)

6. การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ โดยการตีความจากคำตอบ ด้วย ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง บทบาทและปัญหาของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณี : อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่า

1. สภาพทั่วไป

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นประชากร จำนวน 139 รูป จำแนกเป็น เจ้าอาวาส จำนวน 96 รูป คิดเป็นร้อยละ 60.07 และพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน 43 รูป คิดเป็นร้อยละ 39.93

2. วิเคราะห์ระดับบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้านโดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วระดับบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคายอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งหมด

เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีระดับบทบาทในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยรวม ปานกลาง ($\bar{X} = 3.23$) และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งหมด

สำหรับพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน มีระดับบทบาทในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยรวม ปานกลาง ($\bar{X} = 3.01$) และ เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน ก็อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งหมด เมื่อพิจารณาเป็นด้าน พบว่า

2.1.ด้านการอบรมสั่งสอน ชี้นะ โดยเฉลี่ยแล้วระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านการอบรมสั่งสอน ชี้นะ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ข้อ ได้แก่ การกระทำตนให้เป็นตัวอย่างในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและดูแลสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.57$) การช่วยทำความสะอาดวัดและบอกกล่าวให้ประชาชนดูแลความสะอาดภายในวัดและชุมชน ($\bar{X} = 3.77$) การปลูกฝังให้พระภิกษุและสามเณรภายในวัด ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดและรักษาสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.80$) การส่งเสริมให้ประชาชนไม่ตัดไม้ ทำลายป่า และอยู่ร่วมกับธรรมชาติที่ร่มรื่น สะอาดน่าอยู่น่าอาศัย ($\bar{X} = 3.54$) ส่วนในรายข้ออื่นอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมดทุกข้อทุกข้อ

เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีระดับบทบาทในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการอบรมสั่งสอน ชี้นะ โดยรายข้อมีมาก 8 ข้อ ได้แก่ การกระตุ้นให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเกิดความสำนึกในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.69$) การชี้แนะให้ประชาชนเห็นคุณค่าของความ เป็นระเบียบเรียบร้อย และความสวยงามบริเวณวัด ชุมชน ($\bar{X} = 3.53$) การกระทำตนให้เป็นตัวอย่างในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและดูแลสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.65$) การช่วยทำความสะอาดวัดและบอกกล่าวให้ประชาชนดูแลความสะอาดภายในวัดและชุมชน ($\bar{X} = 3.92$) การปลูกฝังให้พระภิกษุและสามเณรภายในวัด ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดและรักษาสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.68$) การอบรมให้ประชาชนดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในเวลาที่จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 3.56$) การอบรม สั่งสอน ให้ประชาชนเข้าใจว่ามนุษย์ทำลายสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมก็จะทำลายมนุษย์เช่นกัน ($\bar{X} = 3.53$) การอบรม สั่งสอนให้ประชาชนเข้าใจว่าสิ่งแวดล้อมเป็นพิษจะเป็นอันตรายต่อไปสำหรับบุตรหลานในอนาคตของชาติ ($\bar{X} = 3.74$) ส่วนในรายข้ออื่นอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ

สำหรับพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน มีระดับบทบาทในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านการอบรมสั่งสอน ชี้นะ โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.28$) และ เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3 ข้อ ได้แก่ การช่วยทำความสะอาดวัดและบอกกล่าวให้ประชาชนดูแลความสะอาดภายในวัดและชุมชน

($\bar{X} = 3.63$) การปลูกฝังให้พระภิกษุและสามเณรภายในวัด ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดและรักษาสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.93$) การส่งเสริมให้ประชาชนไม่ตัดไม้ ทำลายป่าและอยู่ร่วมกับธรรมชาติที่ร่มรื่น สะอาดน่าอยู่น่าอาศัย ($\bar{X} = 3.56$) ส่วนในรายชื่ออื่นๆอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

2.2.ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉลี่ยแล้วระดับบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านการให้ข้อมูล ข่าวสาร โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ($\bar{X} = 2.86$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีระดับบทบาทในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการให้ข้อมูล ข่าวสาร โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ($\bar{X} = 3.11$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

สำหรับพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน มีระดับบทบาทในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการให้ข้อมูล ข่าวสาร โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.86$) และ เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายชื่อแล้วพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับระดับน้อย 2 ข้อ ได้แก่ การจัดทำสัปดาห์ข่าวสารสิ่งแวดล้อม โดยให้ประชาชน เขวชนมีส่วนร่วมในการทำ ($\bar{X} = 2.49$) การแจกรูปภาพหรือสิ่งตีพิมพ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้ประชาชนนำไปเผยแพร่ต่อ ($\bar{X} = 2.49$) ส่วนในรายชื่ออื่นๆอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

2.3 ด้านการจัดกิจกรรม พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วระดับบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านการจัดกิจกรรม โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ($\bar{X} = 3.00$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีระดับบทบาทในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการจัดกิจกรรม โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ($\bar{X} = 2.86$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

สำหรับพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน มีระดับบทบาทในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการจัดกิจกรรม โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ($\bar{X} = 2.88$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

3. วิเคราะห์ระดับปัญหาของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้านโดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วระดับปัญหาของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคายอยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งหมด

เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีระดับปัญหาในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยรวม ปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$) และเมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งหมด

สำหรับพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน มีระดับปัญหาในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยรวม ปานกลาง ($\bar{X} = 2.95$) และ เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน ก็อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งหมด เมื่อพิจารณาเป็นด้าน พบว่า

3.1 ปัญหาด้านการอบรมสั่งสอน ชี้นะ โดยเฉลี่ยแล้วระดับปัญหาของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านการอบรมสั่งสอน ชี้นะ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ($\bar{X} = 2.94$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีระดับปัญหาในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้านการอบรมสั่งสอน ชี้นะ โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ($\bar{X} = 3.06$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

สำหรับพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน มีระดับปัญหาในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการอบรมสั่งสอน ชี้นะ โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ($\bar{X} = 2.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

3.2 ปัญหาการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉลี่ยแล้วระดับปัญหาของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ($\bar{X} = 3.08$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีระดับปัญหาในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉลี่ย

แล้วอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ($\bar{X} = 3.17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

สำหรับพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน มีระดับปัญหาในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า มีมาก จำนวน 1 ได้แก่ จัดทำป้ายชื่อ รั้ว ให้เหมาะสมสวยงามภายในบริเวณวัดและชุมชน โดยการใช้สิ่งของที่ทิ้งแล้ว ($\bar{X} = 3.53$) ส่วนในรายข้ออื่นๆอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

3.3 ปัญหาด้านการจัดกิจกรรม โดยเฉลี่ยแล้วระดับปัญหาของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านการจัดกิจกรรม โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ($\bar{X} = 3.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วพระสงฆ์ที่มีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสมีระดับปัญหาในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการจัดกิจกรรม โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ($\bar{X} = 3.05$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

สำหรับพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน มีระดับปัญหาในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้านการจัดกิจกรรม โดยเฉลี่ยแล้วอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ ($\bar{X} = 3.02$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อแล้วพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับบทบาทของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยใช้วิธีทดสอบค่า t-test (Independent Sample)

พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

5. วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับปัญหาของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยใช้วิธีทดสอบค่า t-test (Independent Sample)

พบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับปัญหาของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

6. การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะ โดยการตีความจากคำตอบ ด้วย ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

พบว่า การเสนอแนะในการปฏิบัติกรส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระสงฆ์สามารถแบ่งออกเป็นทั้งหมด 3 ด้าน ดังนี้

6.1. ด้านการอบรมชี้แนะแก่ประชาชนในการรักษาสิ่งแวดล้อม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

อ.บ.ต. ควรจัดอบรมให้เยาวชนภายในตำบลของตนเพื่อลดภาระของพระสงฆ์ จำนวน 50 รูป คิดเป็นร้อยละ 35.97 จัดอบรมถวายความรู้แก่พระสงฆ์ จำนวน 42 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.22 จัดงบประมาณสนับสนุนโครงการเทศนาสั่งสอนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่พระสงฆ์ จำนวน 35 รูป คิดเป็นร้อยละ 25.18 จัดงบประมาณจัดสรรในการซื้อต้นไม้เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้และสิ่งแวดล้อม จำนวน 21 รูป คิดเป็นร้อยละ 15.11 จัดซื้อที่ทิ้งขยะแจกวัดและชุมชน จำนวน 19 รูป คิดเป็นร้อยละ 13.67 และ จัดสัมมนาด้านสิ่งแวดล้อมทุก ๆ เดือน โดยมีทุกส่วนเข้าร่วมฟัง จำนวน 14 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.07

6.2. ด้านการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

ควรจัดให้มีการเทศนาแบบเสียงตามสายภายในวิฑูชุมชน จำนวน 51 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.69 จัดให้มีห้องสมุดภายในวัด จำนวน 46 รูป คิดเป็นร้อยละ 33.09 จัดคลินิกป่าไม้ภายในวัด จำนวน 38 รูป คิดเป็นร้อยละ 27.34 จัดทำแผ่นป้ายการณรงค์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในวัด จำนวน 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 14.39 พระสงฆ์ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้

ประชาชนทราบทุกวันธรรมสวนะ จำนวน 18 รูป คิดเป็นร้อยละ 12.95 และ ควรมีกิจกรรม
จัดทำสัปดาห์ข่าวสารสิ่งแวดล้อม จำนวน 12 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.63

3. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมี
ความเห็นในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

จัดกิจกรรมปลูกป่าไม้หรือคืนชีวิตป่าทุกเดือนโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม จำนวน
55 รูป คิดเป็นร้อยละ 39.57 จัดกิจกรรมทำความสะอาดภายในวัดทุกสัปดาห์ จำนวน 44 รูป
คิดเป็นร้อยละ 31.65 จัดกิจกรรมชี้แนะให้ประชาชนเข้าใจเพื่อนำไปใช้ให้ถูกต้อง จำนวน 42
รูป คิดเป็นร้อยละ 30.22 จัดกิจกรรมประกวดความสะอาดอยู่เสมอ จำนวน 36 รูป คิดเป็น
ร้อยละ 25.90 และ จัดวันทำความสะอาดประจำชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในวันสำคัญ
เช่น วันวิสาขบูชา มาฆบูชา จำนวน 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 14.39

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบที่ได้ศึกษาบทบาทและปัญหาของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณี : อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยใช้กรอบแนวคิด
เกี่ยวกับ บทบาทและปัญหาในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการอบรม
สั่งสอน ชี้แนะ ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร และด้านการจัดกิจกรรม มีประเด็นที่น่าสนใจที่จะนำ
มาอภิปรายดังนี้

1. ระดับบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอ
เมือง จังหวัดหนองคาย โดยเฉลี่ยแล้วระดับบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคายอยู่ในระดับ ปานกลาง เนื่องจากความ
สัมพันธ์ของพระภิกษุกับป่านั้นเป็นของคู่กันเพราะในอดีตพระสงฆ์ได้อาศัยป่าเป็นสถานที่
ปลีกวิเวกแสวงหาโงกษะ ซึ่งถือว่าการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎศีลธรรมต่อโลกธรรมชาติทั้ง
ในส่วนของศีล คือ การอนุรักษ์สิ่งดีงามของสิ่งมีชีวิตและสภาพแวดล้อม และส่วนของคุณ
ธรรม คือ การสร้างจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิให้เข้าใจในธรรมชาติชีวิตและสภาพแวดล้อม
นับว่า เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและอิงอาศัยกันและกันเพื่อให้ดำรงอยู่ต่อไป นอกจากนั้น พระพุทธ
องค์ ยังปรับอาบัติปาจิตตีย์แก่ภิกษุที่ทำให้ต้นไม้ (ภูตคาม) ต้องตายต้องปรับอาบัติทุกกฎ และ
ภิกษุเผาป่าตลอดจนโทษรุนแรงแก่พระภิกษุที่นำไม้หวงห้ามไปใช้สอย ดังนั้น การอยู่ของ
พระภิกษุตามพระธรรมวินัยจึงเป็นการช่วยปกป้องอนุรักษ์ป่าไม้ให้คงสภาพความเป็นป่า

ธรรมชาติ รวมทั้งเป็นอภัยทานที่ปลอดภัยแก่สรรพชีวิตด้วย สอดคล้องกับ งานวิจัยของ ศิริวรรณ โอสดานนท์ (2533 : 6-12) ได้เสนอรายงานการวิจัยเรื่องพุทธศาสนาเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นความพยายามที่จะนำพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ผลวิจัยพบว่า วิกฤติการณ์สิ่งแวดล้อมเกิดจากมิจฉาทิฎฐิ หรือความเห็นผิดอันได้แก่วิสศุด้านวัตถุนิยม แบบทุนนิยม และแบบลัดส่วน พระพุทธศาสนาสอนให้แก้ปัญหาที่สาเหตุ ดังนั้นพุทธวิธี คือเปลี่ยนความเห็นผิดให้เป็นความเห็นถูก กล่าวคือ เปลี่ยนจากมิจฉาทิฎฐิ เป็นสัมมาทิฎฐิ ซึ่งได้แก่ ทรรศนะแบบธรรมชาตินิยมในพุทธศาสนาที่เชื่อว่า มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่มีชีวิต หรือสิ่งที่ไม่มีชีวิตก็ตาม ล้วนสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องอาศัยซึ่งกันและกัน เช่น ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับโลกธรรมชาติ ในอัครัญญสูตร ความสัมพันธ์ของมนุษย์ในลิงคาสูต ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสัตว์ และมนุษย์ในเพศบรรพชิตกับป่าในพระวินัย เป็นต้น โดยมีความสัมพันธ์ที่แท้จริงของพุทธบริษัทเป็นความสัมพันธ์แบบเพื่อนแบบกัลยาณมิตร พุทธศาสนาจึงมีวินัยที่สำคัญต่อการอนุรักษ์โลกธรรมชาติไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

2.1.ด้านการอบรมสั่งสอน ชี้นะ โดยเฉลี่ยแล้วระดับบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านการอบรมสั่งสอน ชี้นะ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะพระสงฆ์มีเสรีภาพในการดำเนินการช่วยเหลือสังคมในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะการอบรม ชี้นะในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งส่วนใหญ่จะสามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้อย่างดี ชาวบ้านจึงให้การยอมรับในบทบาทผู้นำของพระสงฆ์ในชุมชนของตน เพราะเป็นผู้มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับชาวบ้านประกอบการอุทิศตน เพื่อช่วยเหลือชาวบ้านเกิดความเลื่อมใสศรัทธาและให้ความร่วมมือสนับสนุนให้งานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นผลยิ่งขึ้น เมื่อพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของสังคม สังคมจึงคาดหวังต่อ บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภักพร สิริกาญจน์ (2535 : 129-134) พบว่า เจ้าหน้าที่รัฐมีความเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ พบว่า เจ้าหน้าที่รัฐมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ว่า พระสงฆ์ควรมีหน้าที่พัฒนาชุมชนโดยวิธีการดังนี้ คือการช่วยเหลือชุมชนทางด้านจิตใจเป็นหน้าที่หลัก เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาจิตใจ และปลูกฝังจริยธรรมตามแนวทางของพุทธศาสนาให้แก่ชาวบ้าน การพัฒนาจิตใจย่อมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนและพัฒนาบุคคล เผยแพร่พุทธธรรม เป็นแบบอย่างที่มีแก่ประชาชนมีบทบาทเป็นผู้นำชุมชน ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน และด้านศีลธรรม ควรพัฒนาประชาชนให้ศีลธรรมและคุณภาพชีวิต

2.2.ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉลี่ยแล้วระดับบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระสงฆ์มีความตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพอสมควร ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้พระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือ การที่พระสงฆ์ได้พบเห็นสภาพปัญหาและความทุกข์ยากของชาวบ้าน จึงต้องการเข้ามาแก้ไขปัญหาแก่ชาวบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของอาหารสำหรับสรรพสิ่ง เป้าหมายสำคัญอยู่ที่การแก้ปัญหาความไม่สมดุลของธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์ตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมพอสมควร ซึ่งเห็นได้จาก มีโครงการหลายอย่างที่เกิดขึ้น เช่น โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ โครงการวัดสีเขียว โครงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในวัด พระสงฆ์จึงมีวิธีการหลากหลายในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ได้มีงานวิจัยของ มงคล ปีตลา (2542 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า สื่อที่เหมาะสมสำหรับการให้ความรู้แก่ประชาชนด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยกระทำกับประชาชนกลุ่มเป้าหมายตามโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ (สปท.) ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โดยสื่อที่ให้ความรู้ได้ดีกว่าประเภท คือ สื่อประเภทโปสเตอร์ รองลงมา คือ แผ่นพับ วิทยุทัศน์ และแถบเสียง ตามลำดับ

2.3 ด้านการจัดกิจกรรม พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วระดับบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านการจัดกิจกรรม โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก พระสงฆ์นอกจากจะบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติ และเผยแพร่ธรรมะแล้ว ยังมีบทบาทและหน้าที่ในการช่วยเหลือบรรพชาศรัทธาทั่วไป ให้พ้นทุกข์ตามความเหมาะสมและตามความสามารถ เท่าที่จะกระทำได้ โดยไม่ขัดแย้งต่อพระวินัย ในปัจจุบันสภาพสังคมมีความซับซ้อน และประชาชนมีปัญหาชีวิตมากขึ้น พระสงฆ์จึงจำเป็นต้องตอบสนองต่อชุมชน โดยเข้าช่วยเหลือ และพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3.ระดับปัญหาของพระสงฆ์ ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้านโดยเฉลี่ยแล้วระดับปัญหาของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคายอยู่ในระดับ ปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระสงฆ์ตระหนักในบทบาทและหน้าที่ อุทิศตนเพื่อสังคมแล้ว ประกอบกับประชาชนโดยทั่วไปมีความรู้พื้นฐานเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว และเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีวิตค่อนข้างดี ตระหนักใน

ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในท้องถิ่น และมีความพร้อมสูงในการมีส่วนร่วมแก้ปัญหา หนึ่ง โครงข่ายและลักษณะทางสังคมไม่สลับซับซ้อน ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือ ปรีภษาหรือ และขอความช่วยเหลือจากพระสงฆ์ในวัดของชุมชนตนเองแม้จะมีสื่อค่อนข้างจำกัด แต่สื่อที่ปรากฏก็มีศักยภาพค่อนข้างสูงในการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ทั้งนี้ปัญหาต่าง ๆ ที่ปรากฏก็ยังมีอยู่ สอดคล้องกับ ยงยุทธ บุราสิทธิ์ (2534 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานของชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : ศึกษากรณีบ้านซับใต้ บ้านโสกน้อย และบ้านโนนกระโดน ตำบลพญาเย็น อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของชมรมฯ ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรมด้านอาชีพ ได้แก่ เงินทุนน้อย การขาดแคลนน้ำและขาดการติดตามจากเจ้าหน้าที่ ปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ ได้แก่ การขาดความร่วมมือจากชาวบ้าน การขาดความร่วมมือจากบุคคลภายนอก ขาดการประสานงานจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และปัญหาไฟฟ้า ปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานชมรมฯ ได้แก่ คณะกรรมการบริหารงานชมรมฯ ยังไม่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน การทำงานล่าช้า ถือพรรคพวกเป็นใหญ่ การดำเนินงานไม่ครอบคลุมถึงชาวบ้านทั้งหมด

3.1 ปัญหาด้านการอบรมสั่งสอน ซึ่งแนะโดยเฉลี่ยแล้วระดับปัญหาของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านการอบรมสั่งสอน ซึ่งแนะ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระสงฆ์มีความใกล้ชิดกับชุมชน เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ถ้าชุมชนขาดแคลนมีความทุกข์ยาก หรือด้อยพัฒนาแล้ว วัดจะดำรงอยู่อย่างสวยงามหรือเจริญอยู่ไม่ได้ ดังนั้น วัดหรือพระสงฆ์กับชาวบ้านจึงต้องพัฒนาไปควบคู่กัน บ้านพึ่งวัดและวัดพึ่งบ้าน เป็นสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นมาโดยตลอดทุกยุคทุกสมัย เพราะฉะนั้น เมื่อพบเห็นหมู่บ้านไม่เจริญ ประชาชนทุกข์ยาก มีความลำบาก พระสงฆ์และชาวบ้านจึงต้องรับผิดชอบร่วมกันในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน พระพุทธศาสนามีหลักการ คำสอนที่เหมาะสมจะนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมได้ อีกทั้งพระสงฆ์คือผู้ที่ชาวบ้านในชนบทให้ความเคารพนับถือมาก มีศักยภาพในการชักจูงชาวบ้านให้เข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ ได้ง่าย ดังนั้นพระสงฆ์จึงเป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะช่วยแบ่งเบาภาระของชาวชนบทได้ดีอีกทั้งยังเป็นการช่วยเหลือส่งเสริมภาพพจน์ที่ดีของพระสงฆ์ต่อชุมชนด้วย

3.2 ปัญหาการให้ข้อมูลข่าวสาร โดยเฉลี่ยแล้วระดับปัญหาของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านการให้ข้อมูลข่าว

สาร โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน วัดจึงเป็นที่พบปะสังสรรค์ของชาวบ้านในโอกาสต่าง ๆ ทั้งในเวลาปกติ และในยามที่มีงานเทศกาล ซึ่งมักจะจัดให้มีขึ้นที่วัด ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของชาวบ้าน และโดยเฉพาะกิจกรรมทางศาสนาโดยตรง โดยทางวัดจะมีการเทศนาสั่งสอน และมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนตั้งตนเป็นคนดี จำทำปายนิทรศการ ป้ายการอนุรักษ์และมีการบรรยายชักชวนให้ราษฎรช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และปลูกต้นไม้ภายในบริเวณที่สาธารณะ ซึ่งมีทุกสัปดาห์ตลอดปี วัดจึงเป็นศูนย์รวมให้ชาวบ้านได้มาพบปะสังสรรค์กัน

3.3 ปัญหาด้านการจัดกิจกรรม โดยเฉลี่ยแล้วระดับปัญหาของพระสงฆ์ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ด้านการจัดกิจกรรม โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ พระสงฆ์มีความใกล้ชิดกับชาวบ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ให้ความเคารพเชื่อฟังพระสงฆ์ การว่ากล่าวตักเตือนของพระสงฆ์ทำให้มีความสงบเกิดขึ้นในชุมชน จากบทบาทดังกล่าว เมื่อพระสงฆ์แนะนำ หรือชักชวนให้ประชาชนอนุรักษ์ต้นไม้ จะได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี สอดคล้องกับ เบญจลักษณ์ ธารพร (2538 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง วัฒนธรรมชุมชนกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง พบว่า ชาวกะเลิงบ้านบัว เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำโขง วิถีชีวิตของชุมชนกะเลิงที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นั้นแสดงออกผ่านการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพ เช่น การปลูกข้าวไร่ การปลูกพืชไร่ การเลี้ยงสัตว์บนภูเขา การล่าสัตว์และการทำวนเกษตร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับทรัพยากรป่า ไม้ ซึ่งวิถีชีวิตดังกล่าวส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ความเชื่อที่ผ่านพิธีกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่า ไม้ของชาติพันธุ์กะเลิง บ้านบัว มี 2 พิธีกรรม คือ พิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ตา และพิธีกรรมการเลี้ยงผีป่าผีภูเขาและการขอฝนจากฉ่ำพระฤาษี ผลการศึกษาพบว่าชาวกะเลิงมีความเชื่อถือศรัทธาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติอย่างลึกซึ้งและจากการปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งเกิดจากขบวนการอบรมสั่งสอนทางสังคมที่ผ่านมาระบบผู้อาวุโสที่เป็นผู้นำไม่เป็นทางการของชุมชน และภูมิปัญญาของชุมชนในเรื่องการประกอบอาชีพและความเชื่อที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

4. เปรียบเทียบระดับบทบาทของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน ในด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทน ใน

ด้านการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบทบาทของเจ้าอาวาส และผู้ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสมีความตระหนักไปในทางเดียวกัน สืบเนื่องด้วยทั้งสองกลุ่มได้รับการปลูกฝังหล่อหลอมมาตามแนวทางของพุทธศาสนาเช่นกัน ดังนั้นบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำได้อย่างดียิ่ง พระสงฆ์ได้ใช้วิธีการหลายรูปแบบในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นกับชาวบ้าน เช่น การเทศนาสั่งสอนชาวบ้านจะสอนแทรกเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติไปด้วยเป็นการให้ความรู้กับชาวบ้าน ทำสื่อแผ่นใส ภาพสไลด์ ฉายวิดีโอ ให้ชาวบ้านได้เห็นเปรียบเทียบระหว่างป่าที่อุดมสมบูรณ์กับป่าที่ถูกทำลาย และรับรู้ถึงผลดีผลเสียที่จะติดตามมากับการอนุรักษ์ป่าไม้ และทำลายป่าไม้ นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์พิธีกรรมทางศาสนาความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในท้องถิ่น ขึ้นมาเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น พิธีสืบชะตาแม่น้ำ พิธีบวชต้นไม้ การทอดผ้าป่ากล้าไม้ การปลูกป่า เป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่า เกิดความรักความหวงแหน เห็นประโยชน์ และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำ ตระหนักถึงภัยพิบัติ ที่จะเกิดขึ้นในการตัดไม้ทำลายป่า ก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และขยายเครือข่ายในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำและการอนุรักษ์สืบต่อไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน

4.1 ด้านการอบรมสั่งสอน ชี้นะ ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของเจ้าอาวาส และพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมด้านการอบรมสั่งสอน ชี้นะ ไม่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นเจ้าอาวาสเองหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาส ต่างก็ตระหนักถึงแนวทางหรือวิธีการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญอยู่แล้ว ซึ่งจะเห็นได้จาก สถาบันสงฆ์เป็นสถาบันจารีตประเพณีที่มีความสำคัญยิ่ง พระสงฆ์จากอดีตจนถึงปัจจุบันมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดและมีบทบาทสำคัญในการชี้นำสังคมซึ่งถึงแม้บทบาทในการเป็นผู้นำจะลดน้อยลงไปในปัจจุบัน แต่บทบาทด้านเป็นผู้นำทางศีลธรรมจรรยา พระสงฆ์ยังได้รับความเคารพนับถืออย่างสูงและ เป็นสถาบันสังคมที่ขาดเสียไม่ได้ในชีวิตประจำวันของชาวชนบทส่วนใหญ่ ซึ่งนอกจากเป็นที่พึ่งทางใจแล้วยังเป็นสถานที่เอื้ออำนวยในด้านบริการสังคมอื่น ๆ ที่กลไกของรัฐบาลเข้าไปให้บริการไม่ทั่วถึง เพื่อเป็นการสร้างบูรณาการภายในชุมชน

4.2 ด้านการเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสาร ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของเจ้าอาวาส และพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมใน

เขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมด้านการเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสาร ไม่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับ งานวิจัยของ เนาวรัตน์ บุญภิกษะ (2541 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ของนักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาในสถาบันราชภัฏอีสานเหนือ พบว่า นักศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษาในสถาบันราชภัฏอีสานเหนือ มีทัศนคติในทางบวกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทั้ง 3 สถาบัน และนักศึกษามีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ไม่แตกต่างกัน และนักศึกษามีภูมิฐานะแตกต่างกัน คือ กลุ่มที่อาศัยอยู่ในเมือง และกลุ่มที่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีทัศนคติต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ไม่แตกต่างกัน

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระสงฆ์ได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนมาโดยตลอด ทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และการตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม แสดงถึงความสัมพันธ์ ของพระสงฆ์ในการเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสาร อันเป็นประโยชน์ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

4.3 ด้านการจัดกิจกรรม ผลการเปรียบเทียบระดับบทบาทของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมด้านการจัดกิจกรรม ไม่มีความแตกต่างกัน

ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจาก พระสงฆ์มีหน้าที่พัฒนาชุมชนอยู่แล้ว โดยวิธีการหลายอย่าง ได้แก่ การช่วยเหลือชุมชนทางด้านจิตใจเป็นหน้าที่หลัก เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาจิตใจ และปลูกฝังจริยธรรมตามแนวทางของพุทธศาสนาให้แก่ชาวบ้าน การพัฒนาจิตใจย่อมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนและพัฒนาบุคคล เผยแพร่พุทธธรรม เป็นแบบอย่างที่มีแก่ประชาชนมีบทบาทเป็นผู้นำชุมชน ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน และด้านศีลธรรม พัฒนาประชาชนให้ศีลธรรมและคุณภาพชีวิต เป็นต้น

5. เปรียบเทียบระดับปัญหาของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการเปรียบเทียบระดับปัญหาของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ทั้งนี้เนื่องจากวัดเป็นสถาบันทางสังคมทุกรูปแบบที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคมรวมไปถึงบทบาทในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีวัดเป็นสถานที่ศูนย์รวมของชาว

บ้าน และมีเจ้าอาวาสและผู้ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสทำหน้าที่เป็นผู้ให้การอบรม วัดจึงเป็นสถานที่ให้การศึกษาแก่ประชาชน พระสงฆ์เป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอนศิลปวิทยาการต่างๆ ทั้งทางโลกและทางธรรมทุกระดับชั้น ตามความเหมาะสมตามความต้องการของประชาชน ดังนั้น ทั้งเจ้าอาวาสและผู้ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสจึงมีความคิดโน้มเอียงไปทางเดียวกัน ระดับปัญหาของการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

5.1 ปัญหาด้านการอบรมสั่งสอน ชี้นำ ผลการเปรียบเทียบระดับปัญหาของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมด้านการอบรมสั่งสอน ชี้นำ ไม่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเจ้าอาวาสและลูกวัดอยู่ภายใต้การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังพุทธคำรัสที่ตรัสส่งสาวกไปประกาศศาสนาธรรมว่า (กรมการศาสนา.2521: 37)

“ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย”

ทั้งเจ้าอาวาสและผู้ได้รับการมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนจึงตระหนักต่อปัญหาในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมไปในทางเดียวกัน นั่นเอง

5.2 ปัญหาด้านการเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสาร ผลการเปรียบเทียบระดับปัญหาของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมด้านการเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสาร ไม่มีความแตกต่าง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกัน เจ้าอาวาสและผู้ได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสมีการเผยแพร่ข่าวสาร หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมเป็นรายบุคคล เป็นวิธีการส่งเสริมที่เข้าถึงผู้รับ การส่งเสริมเป็นรายบุคคล โดยมุ่งหวังให้เกิดประสิทธิภาพในการส่งเสริมมากที่สุด และผู้ส่งเสริมจะสามารถพบสภาพที่แท้จริงของผู้รับการส่ง การส่งเสริมแก่กลุ่มบุคคล การส่งเสริมประเภทนี้ มีผลให้กลุ่มบุคคลเหล่านั้นอาจช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้เกิดทักษะดีขึ้น การส่งเสริม โดยการใช้สื่อมวลชน ซึ่งได้แก่ เอกสารตีพิมพ์เผยแพร่ภาพโฆษณา หนังสือพิมพ์ วิทยุ ภาพยนตร์ สไลด์ ภาพเคลื่อนไหว และการจัดนิทรรศการ ด้านสิ่งแวดล้อมภายในวัด

5.3 ปัญหาด้านการจัดกิจกรรม ผลการเปรียบเทียบระดับปัญหาของเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยรวมด้านการจัดกิจกรรม ไม่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ทั้งสองกลุ่มมีความคิดไปในทางเดียวกันมองเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมร่วมกัน ซึ่งส่วน

มากพระสงฆ์ที่ดำรงตำแหน่งพระสังฆาธิการก็จะเป็นพระพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันถึงแม้ว่าปัญหาบางอย่างอาจลดลงเนื่องจากมีหน่วยงานอื่นเข้ามารับผิดชอบดำเนินการแทน แต่อย่างไรก็ตามวัดหรือพระสงฆ์ก็ยังคงต้องสนับสนุนหรือเสริมเพิ่มเติมในส่วนที่หน่วยงานเหล่านั้นไม่สามารถดำเนินการได้ครบถ้วนทั่วถึง โดยเฉพาะบทบาทที่มีความสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

6. ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติการส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพระสงฆ์แบ่งออกเป็นทั้งหมด 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการอบรมชี้แนะแก่ประชาชนในการรักษาสิ่งแวดล้อม ควรให้หน่วยงานของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทของพระสงฆ์ด้านการอบรม สั่งสอนหรือจัดบสนับสนุน เช่น หน่วยงานปกครองท้องถิ่น เช่น อบต. และควรจัดผู้เชี่ยวชาญมาอบรมให้ความรู้แก่พระสงฆ์อยู่เสมอ เพื่อให้ความรู้แก่พระสงฆ์ จัดงบประมาณในการเทศนาสั่งสอนด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จัดงบประมาณจัดสรรในการซื้อต้นไม้เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้และสิ่งแวดล้อม จัดซื้อที่ทิ้งขยะแก่วัดและชุมชน จัดสัมมนาด้านสิ่งแวดล้อมทุกๆเดือนโดยมีทุกส่วนเข้าร่วมฟัง
2. ด้านการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ควรจัดให้มีการเทศนาแบบเสียงตามสายภายในวิฑูชุมชน จัดห้องสมุดภายในวัด จัดคลินิกป่าไม้ภายในวัด จัดทำแผ่นป้ายการณรงค์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในวัด ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบทุกวันพระ และจัดทำสัปดาห์ข่าวสารสิ่งแวดล้อม
3. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ควรจัดกิจกรรมปลูกป่าไม้หรือคืนชีวิตป่าทุกเดือน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม จัดกิจกรรมทำความสะอาดภายในวัดทุกสัปดาห์ จัดกิจกรรมชี้แนะให้ประชาชนเข้าใจเพื่อนำไปใช้ให้ถูกต้อง จัดวันทำความสะอาดประจำชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในวันสำคัญ เช่น วันวิสาขบูชา มาฆบูชา เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

บทบาทพระสงฆ์ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนด้านต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันถึงแม้ว่าบทบาทบางอย่างจะลดความสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามวัดหรือพระสงฆ์ก็ยังต้องสนับสนุนหรือเสริมเพิ่มเติมในส่วนที่หน่วยงานเหล่านั้นไม่สามารถดำเนินการได้ครบถ้วนทั่วถึง บทบาทที่มีความสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงให้ชุมชน ได้แก่ บทบาทด้านการศึกษา ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ด้านสาธารณสุข มูลฐาน ด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ปัญหาและอุปสรรคของพระสงฆ์ ที่สำคัญก็คือ หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนในด้านการเผยแพร่วิชาการความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ วิธีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านการใช้เทคนิค วิธีการต่างๆด้านการปลูกและบำรุงสวนป่า ได้แก่ การเพาะชำ การคัดเลือกชนิดพันธุ์ จากแม่ไม้ที่ดี วิธีการปลูก และบำรุงรักษาต้นไม้ วัด และสำนักสงฆ์ โดยสามารถแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการอบรมชี้แนะแก่ประชาชนในการรักษาสิ่งแวดล้อม

หน้าที่ของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมโดยพระสงฆ์ควรมีความรู้ความสามารถในเรื่องนี้โดยมีบทบาทในการชี้แนะ ชักชวน ราษฎรให้ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม โดยให้พระสงฆ์มีการเทศนาสั่งสอนการแสดงธรรม การปาฐกถาธรรม และพระสงฆ์ร่วมกับกลุ่มประชาชนในการปลูกต้นไม้และบำรุงรักษาความสะอาดในพื้นที่วัดและสำนักสงฆ์ ที่รกร้างว่างเปล่าโดยการร่วมกับราษฎรในชุมชน ร่วมปลูกต้นไม้ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือวันสำคัญของชาติ หรือทางที่ราชการกำหนด ราชการควรจัดผู้เชี่ยวชาญมาอบรมให้ความรู้แก่พระสงฆ์อยู่เสมอเพื่อที่พระสงฆ์จะได้อบรมและสั่งสอนประชาชนได้อย่างถูกต้อง

2. ด้านการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ราชการควรเข้ามาดูแลโดยจัดงบประมาณมาสนับสนุนให้มีการเทศนาแบบเสียงตามสายภายในวิฑูยชุมชน จัดห้องสมุดภายในวัด จัดคลินิกป่าไม้ภายในวัดจัดทำแผ่นป้ายการรณรงค์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในวัด ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบทุกวันพระ และจัดทำสัปดาห์ข่าวสารสิ่งแวดล้อมเพื่อที่จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนมากที่สุด

3. ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ราชการหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรเข้ามาดูแลโดยอุดหนุนด้านงบประมาณ เช่น จัดกิจกรรมปลูกป่าไม้หรือคืนชีวิตป่าทุกเดือน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม จัดกิจกรรมทำความสะอาดภายในวัดทุกสัปดาห์ จัดกิจกรรมชี้แนะให้ประชาชนเข้าใจเพื่อนำไปใช้ให้ถูกต้อง จัดวันทำความสะอาดประจำชุมชนและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในวันสำคัญ

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อบทบาทและปัญหาของพระสงฆ์ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมภายในวัดและชุมชน เพื่อจะเป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาเสริมสร้างกำลังใจของพระสงฆ์เพื่อความดำรงอยู่ได้ของสังคม ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY